

Lublin 12.10.2023r.

Dr hab. Małgorzata Kuśpit, prof. UMCS
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

RECENZJA

**Rozprawy doktorskiej Pani mgr Justyny Michalik na temat:
Zastosowanie narzędzi ICT w dydaktyce języka niemieckiego a poziom
sprawności receptywnych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego
napisanej pod kierunkiem
Pani dr hab. Beaty Pituly, prof. UŚ
Gdańsk-Wrocław 2023, s. 282**

Recenzja została przygotowana na wniosek Pani dr hab. Ewy Kurantowicz, prof. DSW- Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika Federacji Naukowej WSB-DSW Merito/Uniwersytet Dolnośląski DSW w związku z decyzją Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika z dnia 12 lipca 2023 roku o powołaniu mojej osoby do oceny przedmiotowej rozprawy doktorskiej (pismo z dnia 17 lipca 2023 roku) zgodnie z wymaganiami stawianymi tego typu ocenom na podstawie Ustawy określonych w art.187 ust.1i2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (DZ.U. z 2003 r,poz.742, z późn.zm.).

Pani mgr Justyna Michalik podjęła się diagnozy i analizy poziomu sprawności receptywnych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego biorących udział w zajęciach prowadzonych metodą narracyjną z wykorzystaniem narzędzi ICT. Bez wątpienia jest to zagadnienie ważne i aktualne zarówno z perspektywy poznawczej, jak również społecznej oraz aplikacyjnej w szerokim kontekście edukacyjnym. Umiejętności komunikacyjne stwarzają bowiem człowiekowi możliwość porozumiewania się z otoczeniem oraz wyrażania swoich myśli, uczuć czy potrzeb, co ma istotne znaczenie dla regulacji jego zachowania oraz uczestnictwa w życiu społecznym (Grabias, 1997). Współcześnie istotne znaczenie w rozwoju człowieka w różnych obszarach jego działalności odgrywa komputeryzacja. Coraz powszechniejsze w procesie nauczania stają się nowe media umożliwiające różne formy pozyskiwania ale też przechowywania i przesyłania informacji. W związku z tym w przestrzeni edukacyjnej pojawiają się narzędzia takie jak ICT, które umożliwiają realizację określonego tematu podczas zajęć lekcyjnych w różnorodny sposób oraz w nowych kontekstach. Pani mgr Justyna Michalik wskazuje, że zastosowanie narzędzi ICT w klasie szkolnej może mieć znaczący wpływ na przebieg procesu nauczania, uatrakcyjnić zajęcia, jak również motywować uczniów do nauki. Współcześnie media odgrywają istotną rolę w nauczaniu języków obcych, co sprzyja skutecznemu zapamiętywaniu oraz zindywidualizowaniu procesu uczenia się (por. Bajusová, 2018).

Autorka przedstawionej do oceny rozprawy postawiła sobie za cel „diagnozę zdolności receptywnych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego biorących udział w zajęciach prowadzonych metodą narracyjną z wykorzystaniem narzędzi ICT” (s. 6). Należy podkreślić, że wczesna diagnoza jak również odpowiednie oddziaływania wśród uczniów pierwszego etapu edukacyjnego mają istotne znaczenie dla przyswajania języka obcego. Tym większą wartość poznawczą i aplikacyjną ma przedstawiona do oceny rozprawa doktorska. Autorka w podjętej analizie poza celem teoretycznym i poznawczym

sformułowała również cel praktyczny. Uzyskane przez Autorkę wyniki badań mogą być wykorzystane do opracowania materiałów dydaktycznych i metodycznych wspierających efektywność nauki języka obcego na pierwszym etapie edukacyjnym. Pani mgr Justyna Michalik zaproponowała w ten sposób indywidualny i obszerny projekt badawczy. Analizy uzyskanych wyników badań oraz ich interpretacja przeprowadzone zostały w dojrzały i przemyślany sposób. Praca jest spójna, poprawna metodologicznie i przygotowana z dużą starannością. Podjęte w rozprawie problemy i dokonane z dużą wnikliwością analizy uzyskanego materiału badawczego mają szczególne znaczenie dla edukacji i wychowania oraz osiągnięć dzieci w nauczaniu języka niemieckiego. Tym bardziej, że badania i analizy tego rodzaju są w niewielkim stopniu podejmowane w literaturze przedmiotu.

Formalna struktura rozprawy

Przedłożona do oceny rozprawa liczy 282 strony. Struktura pracy jest przejrzysta i typowa dla opracowań o charakterze teoretyczno-empirycznym. Część teoretyczna została zawarta w czterech pierwszych rozdziałach. Kolejny piąty rozdział ma charakter metodologiczny. Natomiast rozdział szósty i siódmy mają charakter empiryczny. Zawarto w nich analizę oraz interpretację badań własnych oraz wnioski. Praca zawiera również wstęp i zakończenie, obszerną bibliografię, którą zawarto na 47 stronach. Są to pozycje naukowe, zarówno monografie, jak również artykuły naukowe z zakresu pedagogiki, psychologii, językoznawstwa o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Warto podkreślić, że literatura jest aktualna i została dobrana adekwatnie do podejmowanych w dysertacji problemów i analiz empirycznych, co sprawia, że poszczególne jej części tworzą spójną całość. Na końcu pracy znajduje się również wykaz tabel i rysunków oraz aneksy, w którym zawarto wzory arkuszy testowych wraz z zadaniami wykorzystanymi w autorskich badaniach.

Na uwagę zasługuje fakt, że całość pracy jest przemyślana, logicznie uporządkowana, a poszczególne jej części opracowane niezwykle starannie z dużą dbałością o szczegóły. Temat rozprawy jest spójny z jej zawartością. Część teoretyczna jest bogata treściowo przy jednoczesnej umiejętności Autorki do syntezy, co świadczy o znajomości podejmowanej problematyki oraz literatury z tego zakresu. Kolejność poszczególnych rozdziałów jest właściwa, a ich zawartość spójna i klarowna. Autorka prezentuje podstawy teoretyczne, w których przedstawia zjawiska i wyjaśnia pojęcia, co tworzy doskonałą podstawę przyjętych w pracy założeń badawczych oraz analiz i interpretacji uzyskanych wyników. Poszczególne części pracy są ze sobą komplementarne, a przeprowadzone analizy właściwe, co świadczy do opanowaniu przez Panią mgr Justynę Michalik umiejętności pisania prac o charakterze naukowym. Przyjęty przez Autorkę układ pracy jest zgodny ze standardami przyjętym dla rozpraw doktorskich z zakresu pedagogiki.

Ocena szczegółowa rozprawy

We wstępie Pani mgr Justyna Michalik w zwięzły sposób uzasadniła wybór tematu pracy i określiła jej główny cel. Część teoretyczna rozprawy składa się z czterech rozdziałów ułożonych we właściwej kolejności, gdzie zaprezentowano w przejrzysty sposób poszczególne zjawiska będące podstawą zaprojektowanych przez Autorkę badań własnych. Rozdział pierwszy dotyczy percepcji języka obcego w młodszym wieku szkolnym. Zaprezentowano w nim najważniejsze definicje języka, wyjaśniono pojęcie języka ojczystego, języka pierwszego oraz trzeciorzędnego i kolejnego oraz wskazano na różnice w ich percepcji, jak też relacje między nimi. Doktorantka przybliżyła model pola językowego Karla Bühlera oraz model komunikacji językowej Romana Jakobsona. Następnie omówiono zagadnienie przyswajania i uczenia się języka obcego przez dzieci w wieku wczesnoszkolnym odnosząc się do szerokiej literatury szczególnie

psycholingwistycznej. Doktorantka przybliżyła hipotezy przyswajania języka obcego oraz stadia jego przyswajania. Dokonała przeglądu badań nad aktywizacją językową. Poza tradycyjnymi teoriami, które przyczyniły się do rozwoju językowego dziecka zaprezentowano koncepcje związane z nauczaniem wykorzystującym narzędzia ICT. Omówiono koncepcję behawiorystyczną, poznawczą, rozwoju procesów poznawczych dzieci i młodzieży Jeana Piageta, teorię Lwa Wygotskiego, Noama Chomskyego, teorię interakcjonizmu Jerome Brunera, model komunikacji Shannona i Weavera, teorie kognitywne i podejście konstruktywistyczno-społeczne. Rozdział ten zamyka prezentacja przez doktorantkę teorii ukształtowanej w pierwszej dekadzie XXI wieku jaką jest konektywizm. Jak słusznie wskazuje Autorka „Działanie konektywne jest skoncentrowane na łączeniu zestawów informacji znajdujących się w różnorodnych bazach danych. Nowe informacje są nieustannie zdobywane„ (s. 50).

W rozdziale drugim Autorka zaprezentowała problematykę nauczania języka obcego dzieci w młodszym wieku szkolnym. Zawarto w nim uwarunkowania psychorozwojowe, gdzie zwrócono szczególną uwagę na rozwój poznawczy dziecka w wieku wczesnoszkolnym, kształtowanie osobowości dziecka w tym wieku. Następnie omówiono koncepcje nauczania języka obcego dzieci w młodszym wieku szkolnym: Koncepcję spotkań z językiem, model Immersji oraz Storytelling oraz podejście zadaniowe, jako metody nauczania języka obcego. Proponuję aby rozdział ten nazwać: *Koncepcje i metody nauczania języka obcego dzieci w młodszym wieku szkolnym* gdyż treści zawarte w tym podrozdziale dotyczą obydwu tych zagadnień.

Kolejny, trzeci rozdział -*Posługiwanie się językiem obcym przez dzieci w młodszym wieku szkolnym* zawiera pięć podrozdziałów. W pierwszym z nich scharakteryzowano teorie nauczania rozumienia ze słuchu. Następnie zaprezentowano modele odbioru tekstów audialnych. Autorka wymienia i charakteryzuje między innymi model Zydadiβa, Theeuwesa, Ockey, Bucka,

Dakowskiej. Wskazuje również na proces reprezentacji, którą odnosi do procesu zdobywania i przetwarzania informacji i omawia modele mentalne oraz interakcyjne. Autorka zaprezentowała również teorie strategii oraz odniosła się do współczesnych modeli rozumienia tekstu Dakowskiej. Trzeci podrozdział koncentruje się na problematyce rozumienia języka obcego ze słuchu wśród uczniów klas początkowych, czwarty procesu słuchania, piąty natomiast odbioru tekstów audialnych w nauczaniu języka obcego.

Czwarty-ostatni rozdział części teoretycznej rozprawy poświęcono omówieniu narzędzi ICT w dydaktyce języka obcego. Autorka przybliżyła badania z tego zakresu dostępne w literaturze przedmiotu wskazując na istotne znaczenie doboru poszczególnych materiałów oraz właściwego posługiwania się nimi w zależności od potrzeb uczniów. W tej części rozprawy omówiła również znaczenie mediów w edukacji wczesnoszkolnej oraz znaczenie nowej subdyscypliny-pedagogiki medialnej. Doktorantka omówiła szczegółowo aplikacje służące do tworzenia materiałów dydaktycznych spierających proces nauczania wykorzystane w badaniach własnych: Wordwall, LearningApps, Kahoot, Quizziz, Nearpod, Liveworksheets, WebQuest, Wakalet, Minibooks, Blooket, Comixfy, Quizlet.

Oceniając teoretyczną część dysertacji, pragnę stwierdzić, że Doktorantka wykazała się umiejętnością właściwego doboru literatury przedmiotu zarówno krajowej, jak też obcojęzycznej oraz pogłębionej jej analizy. Pani mgr Justyna Michalik w sposób syntetyczny i jednocześnie wnikliwy przybliżyła zagadnienia teoretyczne. Zaprezentowana analiza teoretyczna jest przejrzysta oraz zaprezentowana w sposób przemyślany i uporządkowany, co stanowi mocne podstawy do konceptualizacji badań oraz prowadzonych analiz empirycznych.

Założenia metodologiczne badań własnych Doktorantka zaprezentowała w rozdziale piątym rozprawy (s.155-182). Określiła wyraźnie i jednoznacznie cel i przedmiot badań. Doktorantka przyjęła trzy kategorie celów: teoretyczny, poznawczy i praktyczny. Celem badań była (1) Krytyczna analiza teorii

opisujących kształcenie językowe uczniów klas początkowych, ze szczególnym uwzględnieniem języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej (2) Diagnoza poziomu sprawności receptywnych uczniów klas II-III szkoły podstawowej w procesie nauczania języka niemieckiego z wykorzystaniem narzędzi ICT (3) Wykorzystanie wyników badań do opracowania materiałów dydaktycznych i metodycznych wspierających efektywność nauki języka obcego na pierwszym etapie edukacyjnym. Przedmiot badań natomiast stanowią osiągnięcia uczniów klas II i III w zakresie sprawności receptywnych w nauce języka niemieckiego. Podjęte przez Autorkę pracy badania mają charakter teoretyczno-diagnostyczny. Doktorantka sformułowała jeden problem główny:

1. Czy i w jakim stopniu wykorzystanie narzędzi ICT w dydaktyce języka obcego stymuluje językowe osiągnięcia uczniów klas młodszych szkoły podstawowej w zakresie sprawności receptywnych?

Określiła również następujące problemy szczegółowe:

1. Jaki jest poziom sprawności receptywnych uczniów klas II i III przed rozpoczęciem nauki metodami aktywizującymi z wykorzystaniem narzędzi ICT?
2. Jaki jest poziom sprawności receptywnych badanych w końcowej fazie nauki w klasie eksperymentalnej realizującej zajęcia metodą aktywizującą z wykorzystaniem ICT?
3. Jaki jest poziom osiągnięć minimalnych uczniów w zakresie sprawności receptywnych uczestniczących w zajęciach prowadzonych metodą aktywizującą z wykorzystaniem ICT?
4. Jaki jest minimalny poziom sprawności receptywnych uczniów uczestniczących w zajęciach, w których nie wykorzystuje się narzędzi ICT?
5. Jaki jest związek między postawą ucznia względem nauczyciela a jego osiągnięciami w zakresie sprawności receptywnych?

Do pytań postawione zostały adekwatne główne i szczegółowe hipotezy badawcze. Mimo ich poprawności logicznej i merytorycznej zaprezentowanych hipotez badawczych wskazane było podanie odniesień do literatury przedmiotu na podstawie których przyjęto tego rodzaju założenia. W dalszej części rozdziału metodologicznego Doktorantka prawidłowo określiła zmienne zależne, niezależne i pośredniczące, dookreśliła ich kategorie i do nich odpowiednie wskaźniki, które przedstawiła w tabeli, co sprawia, że praca jest przejrzysta i czytelna. Autorka zastosowała w badaniach klasyczny eksperyment, techniką grup równoległych o charakterze eksplorująco-diagnostycznym, weryfikacyjnym i ilustrującym. Wyodrębniła w tym celu dwie grupy – eksperymentalną i kontrolną. Badania prowadziła wśród uczniów w wieku 8-9 lat dziewcząt i chłopców rozpoczynających naukę języka niemieckiego od podstaw. Eksperyment prowadzony był w warunkach sformalizowanych. Doktorantka dokładnie omówiła procedurę przeprowadzania badań eksperymentalnych oraz opisała wykorzystane do tego celu metody i narzędzia. Przedstawiła również w tabelach zrealizowane zakresy tematyczne jednostek lekcyjnych w roku poprzedzającym realizację eksperymentu oraz treści dydaktyczne realizowane podczas lekcji w okresie trwania eksperymentu. Kolejną metodą, którą wykorzystano w badaniach była obserwacja uczestnicząca, do której opracowała schedułę obserwacyjną składającą się z określonych kategorii. Autorka posłużyła się również testem mierzącym poziom sprawności receptywnych uczniów oraz test z zastosowaniem metody Total Physical Response. Zadania testowe zostały opracowane zgodnie z glottodydaktycznymi kryteriami poprawności testu językowego. Rozdział metodologiczny został przedstawiony we właściwy sposób. Klarownie zaprezentowana została także organizacja i przebieg badań oraz sposób doboru narzędzi badawczych oraz ich szczegółowy opis. Ta pogłębiona prezentacja warsztatu badawczego świadczy o rzetelności i oraz wiedzy metodologicznej Doktorantki. Kolejny szósty rozdział pracy jest prezentacją wyników badań własnych. Do analiz wykorzystano statystyki

opisowe (średnią, medianę i odchylenie standardowe) podczas poszczególnych pomiarów. W celu określenia różnic w zakresie znajomości słów i pojęć między grupą eksperymentalną i kontrolną oraz zmian jakie zaszły pomiędzy pretestem i posttestem wykorzystano analizę wariancji ANOVA. W ramach analizy post hoc wykorzystano również test Holma. W celu sprawdzenia różnic w zakresie wyników testu TPR między grupą eksperymentalną i kontrolną zastosowano test t Studenta dla grup niezależnych. Doktorantka następnie zaprezentowała uzyskane wyniki badań, w których wykazała, że uczniowie z klasy eksperymentalnej realizującej zajęcia metodą aktywizującą z wykorzystaniem ICT nie uzyskiwali wyższych wyników pod koniec cyklu nauki w porównaniu do pretestu i nie różnili się istotnie od uczniów z grupy kontrolnej w zakresie sprawności receptywnej. Na podstawie przeprowadzonych obserwacji Doktorantka stwierdziła między innymi, że badani uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach niemieckojęzycznych głównie z wykorzystaniem ruchu, entuzjastycznie podchodzili do zabaw opartych na określonych regułach, podejmowali inicjatywę i aktywność podczas wykonywanych zajęć przy wykorzystaniu ICT szczególnie w sytuacji możliwości manipulowania obrazami, którym towarzyszyła muzyka, co sprzyjało motywacji do nauki. Okazało się ponadto, że osiągnięcia uczniów w zakresie sprawności językowych są determinowane zarówno przez ich postawy wobec języka obcego, jak też postawę nauczyciela wobec uczniów i nauczanego przedmiotu. Istotne znaczenie ma również klimat lekcji oraz minimalizowanie napięć. W kolejnym-siódym rozdziale Doktorantka przeprowadziła dyskusję uzyskanych rezultatów i założeń badawczych. Proponuję aby po tej części pracy również sformułować wnioski oraz wskazówki istotne dla praktyki edukacyjnej, które mogą posłużyć nauczycielom, wychowawcom i rodzicom do zwiększenia świadomości na temat podejmowanych problemów, co będzie miało istotne znaczenie przy ewentualnej publikacji rozprawy. W zakończeniu zawarto refleksje nad wykorzystaniem

narzędzi ICT w procesie dydaktycznym i słusznie wskazano na konieczność podejmowania kolejnych badań w tym zakresie.

Wysoko oceniam poziom prowadzonych przez Doktorantkę analiz oraz sposób prowadzenia narracji. Mocną rozprawy są również solidne podstawy teoretyczne, które stały się dobrą bazą do prowadzonych badań i analiz empirycznych. Literatura wykorzystana w pracy jest wyjątkowo obszerna i adekwatnie dobrana do podejmowanych zagadnień. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka podjęła trud przeprowadzenia eksperymentu, co wymagało właściwego zaprojektowania badań, doboru narzędzi badawczych oraz przeprowadzenia badań, jak również analiz uzyskanych wyników badań.

Pani mgr Justyna Michalik wykazała się wysokim poziomem wiedzy teoretycznej, metodologicznej oraz znajomością podejmowanych w pracy zagadnień. Na uwagę zasługuje również fakt, że przedstawiona do oceny rozprawa jest poprawna językowo pod względem stylistycznym i gramatycznym. Doktorantka w sposób klarowny i jasny przedstawiła podstawy teoretyczne oraz analizy i dyskusję uzyskanych wyników badań własnych.

Konkluzja

Reasumując stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Justyny Michalik pt. *Zastosowanie narzędzi ICT w dydaktyce języka niemieckiego a poziom sprawności receptywnych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego* jest dziełem oryginalnym i samodzielnym. Przedstawiona do oceny dysertacja odpowiada standardom stawianym pracom doktorskim. Część teoretyczna jest spójna z częścią empiryczną. Struktura pracy jest logiczna, klarowna i opracowana z dużą starannością. Świadczy to o bardzo dobrej znajomości przez Doktorantkę podjętej problematyki badawczej i opanowaniu przez Nią warsztatu naukowego.

W przygotowanej dysertacji doktorskiej Pani mgr Justyna Michalik opracowała interdyscyplinarny i nowatorski projekt badawczy, w efekcie którego

wskazała na znaczenie nowoczesnych metod nauczania języka obcego uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym. Problematyka podjęta przez Autorkę jest w niewielkim zakresie podejmowana przez badaczy. Uzyskane przez Doktorantkę wyniki badań wskazują na konieczność podejmowania kolejnych analiz w tym zakresie i mogą stać się inspiracją do kolejnych projektów badawczych nad zastosowaniem narzędzi ICT w praktyce edukacyjnej. Praca ma dużą wartość poznawczą ale również aplikacyjną dlatego uważam, że warto ją opublikować w formie pozycji zwartej lub cyklu artykułów. Przedstawiona do oceny rozprawa ma charakter oryginalny i nowatorski i stanowi bez wątpienia niezaprzeczalny wkład Autorki w dalszy rozwój badań w dyscyplinie pedagogika. W związku z tym wnioskuję o jej wyróżnienie.

Na podstawie analizy treści rozprawy stwierdzam, że przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Justyny Michalik pt. Zastosowanie narzędzi ICT w dydaktyce języka niemieckiego a poziom sprawności receptywnych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego napisana pod kierunkiem Pani dr hab. Beaty Pituley, prof. PŚ odpowiada warunkom i wymaganiom stawianymi tego typu ocenom na podstawie Ustawy określonych w art.187 ust.1i2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (DZ.U. z 2003 r,poz.742, z późn.zm.).

Małgorzata Kuspet

Bibliografia:

- Bajusová M.& Bajusová Z. (2018). Neue Medien in Fremdsprachenunterricht Sprache&Sprachen 48-2018, 1-48
Grabias S.(1997). Mowa i jej zaburzenia, Audiofonologia, 10, s. 9-36.